

Fafo 15. juni 2012

Hvorfor blir det flere uførepensjonister?

Torunn Bragstad, Jostein Ellingsen og Marianne N. Lindbøl

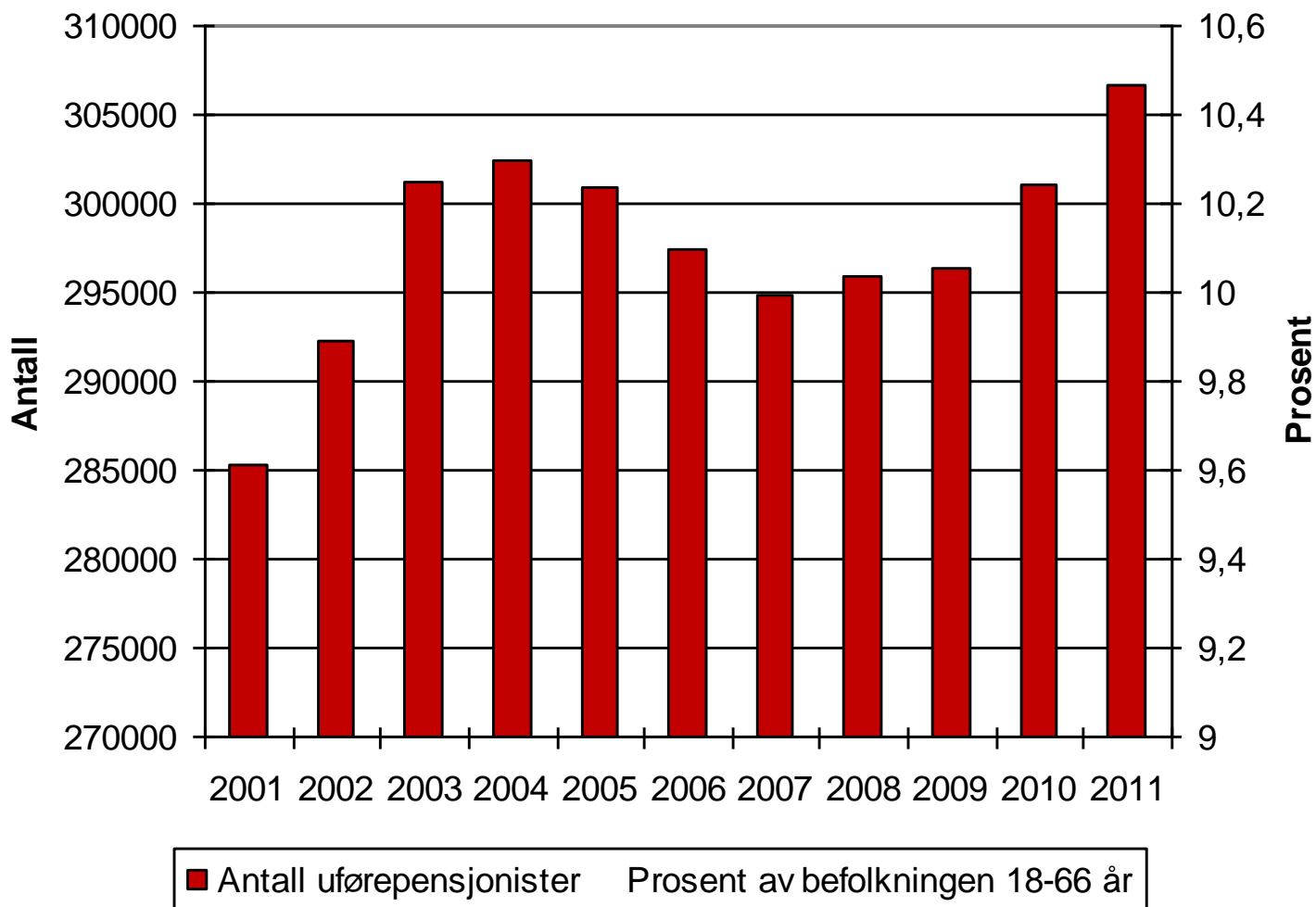
Arbeids- og velferdsdirektoratet

Fem vilkår som må oppfylles for å få rett på uførepensjon

- Man må ha vært medlem i folketrygden de siste tre årene fram til man ble ufør.
- Ordningen gjelder for personer mellom 18 og 67 år.
- Inntektsevnen må være varig nedsatt på grunn av sykdom, skade eller lyte. Det er også et krav at sykdommen, skaden eller lytet er hovedårsaken til den nedsatte inntektsevnen (lyte betyr i denne sammenheng medfødte tilstander).
- Medlemmet må ha gjennomgått hensiktsmessig medisinsk behandling og individuelle og hensiktsmessige arbeidsrettede tiltak for å bedre inntektsevnen.
- Inntektsevnen må være varig nedsatt med minst 50 prosent.

Kilde: Folketrygdloven, Kapittel 12 - Uførepensjon

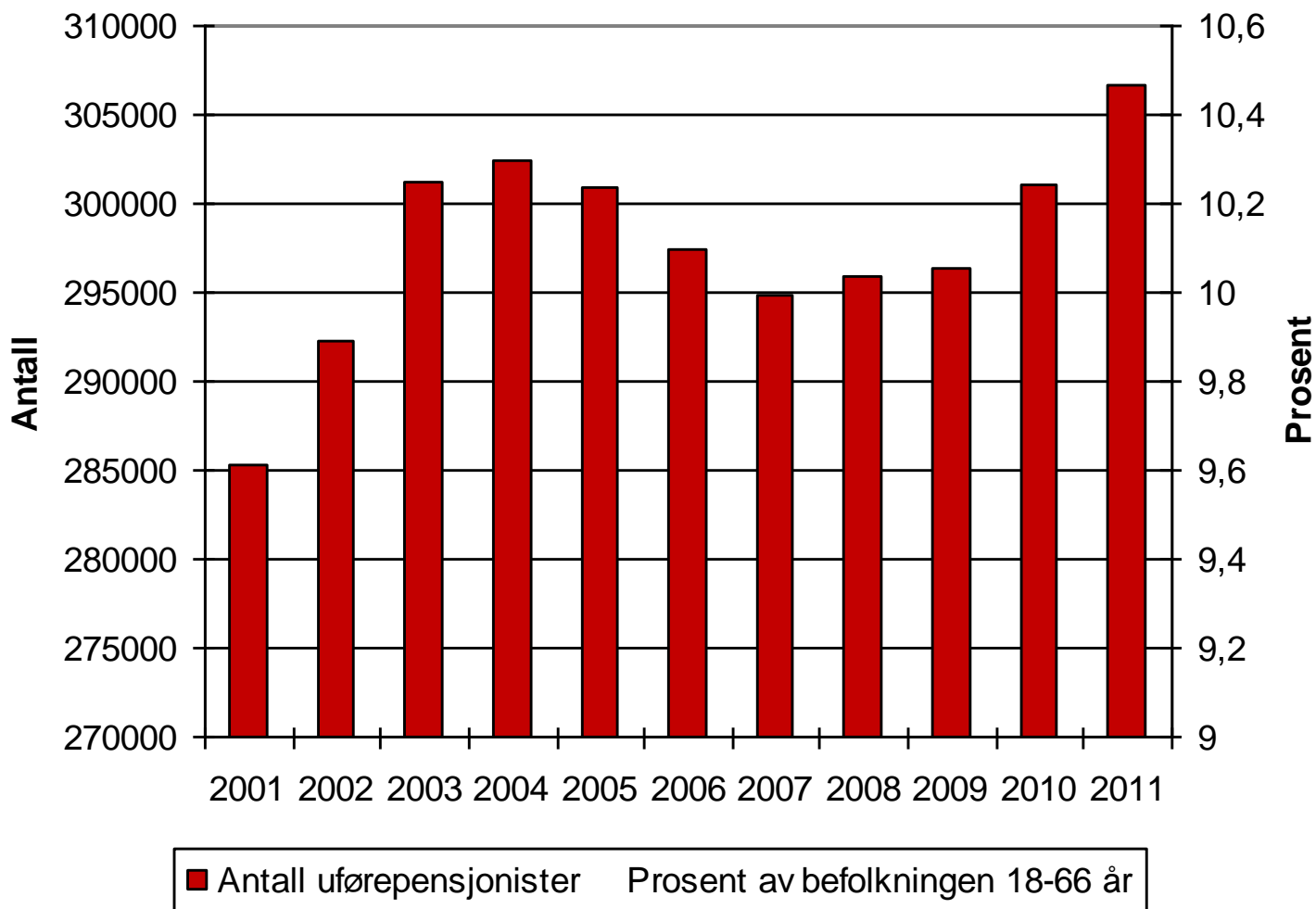
Antall personer med uførepensjon per 31.12. 2001-2011

Er det grunn til bekymring?

- **Store demografiske endringer gjør at alderssammensetning i befolkningen i arbeidsdyktig alder er, og har i lengre tid vært, i kraftig endring.**
- **Det siste tiåret har det også vært gjennomført reformer og regelendringer som har hatt stor betydning for tilgangen til uførepensjonsordningen**
 - Tidsbegrenset uførestønad
 - Regelendringer for rehabiliteringspenger og innføring av arbeidsavklaringspenger
- **Strukturelle endringer i uførepensjonering i ulike aldersgrupper**
 - Unge
 - Eldre

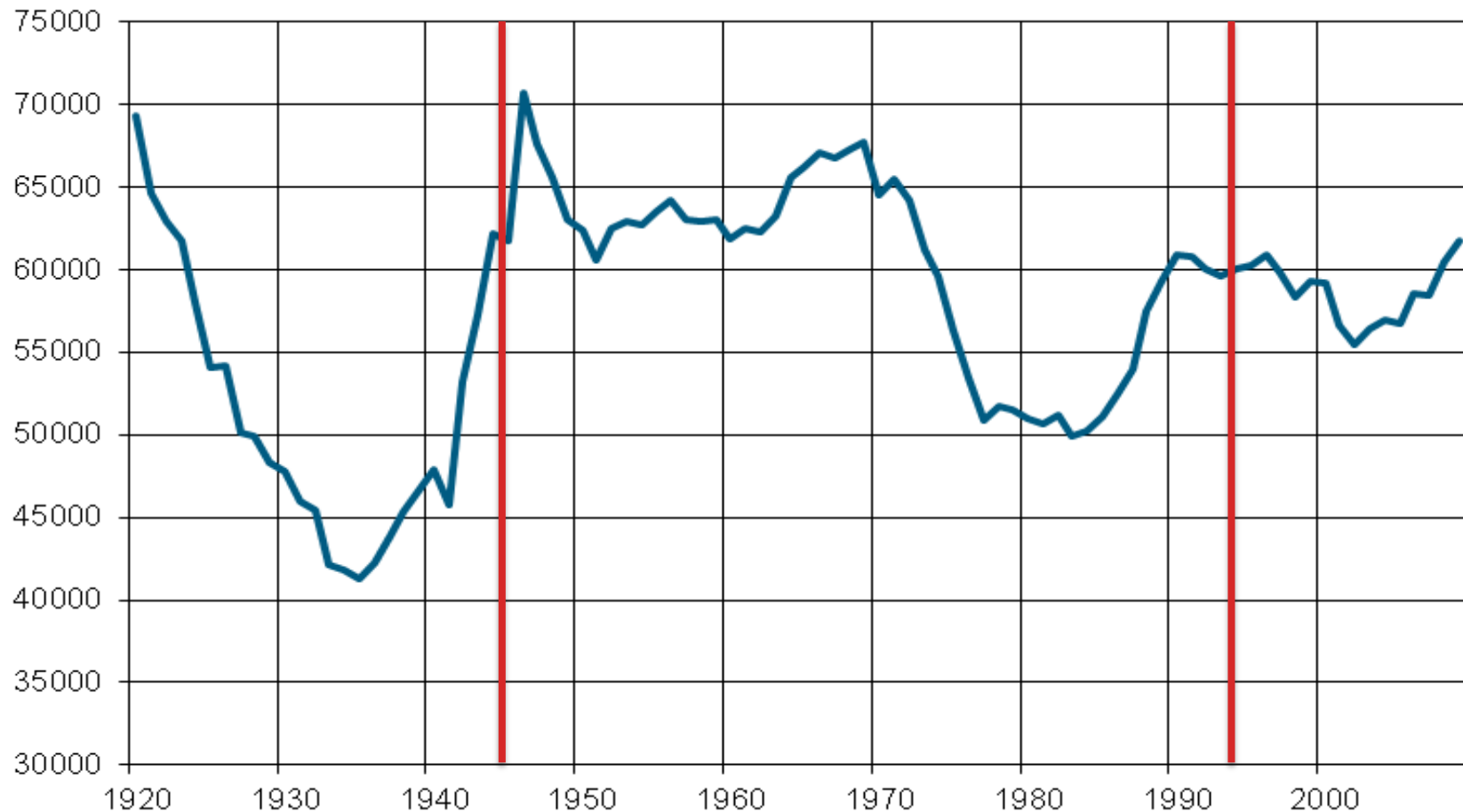
Personer med uførepensjon per 31.12. Antall og i prosent av befolkningen. 2001-2011

Er det grunn til bekymring?

- **Store demografiske endringer gjør at alderssammensetning i befolkningen i arbeidsdyktig alder er, og har i lengre tid vært, i kraftig endring.**
- Det siste tiåret har det også vært gjennomført reformer og regelendringer som har hatt stor betydning for tilgangen til uførepensjonsordningen
 - Tidsbegrenset uførestønad
 - Regelendringer for rehabiliteringspenger og innføring av arbeidsavklaringspenger
- **Strukturelle endringer i uførepensjonering i ulike aldersgrupper**
 - Unge
 - Eldre

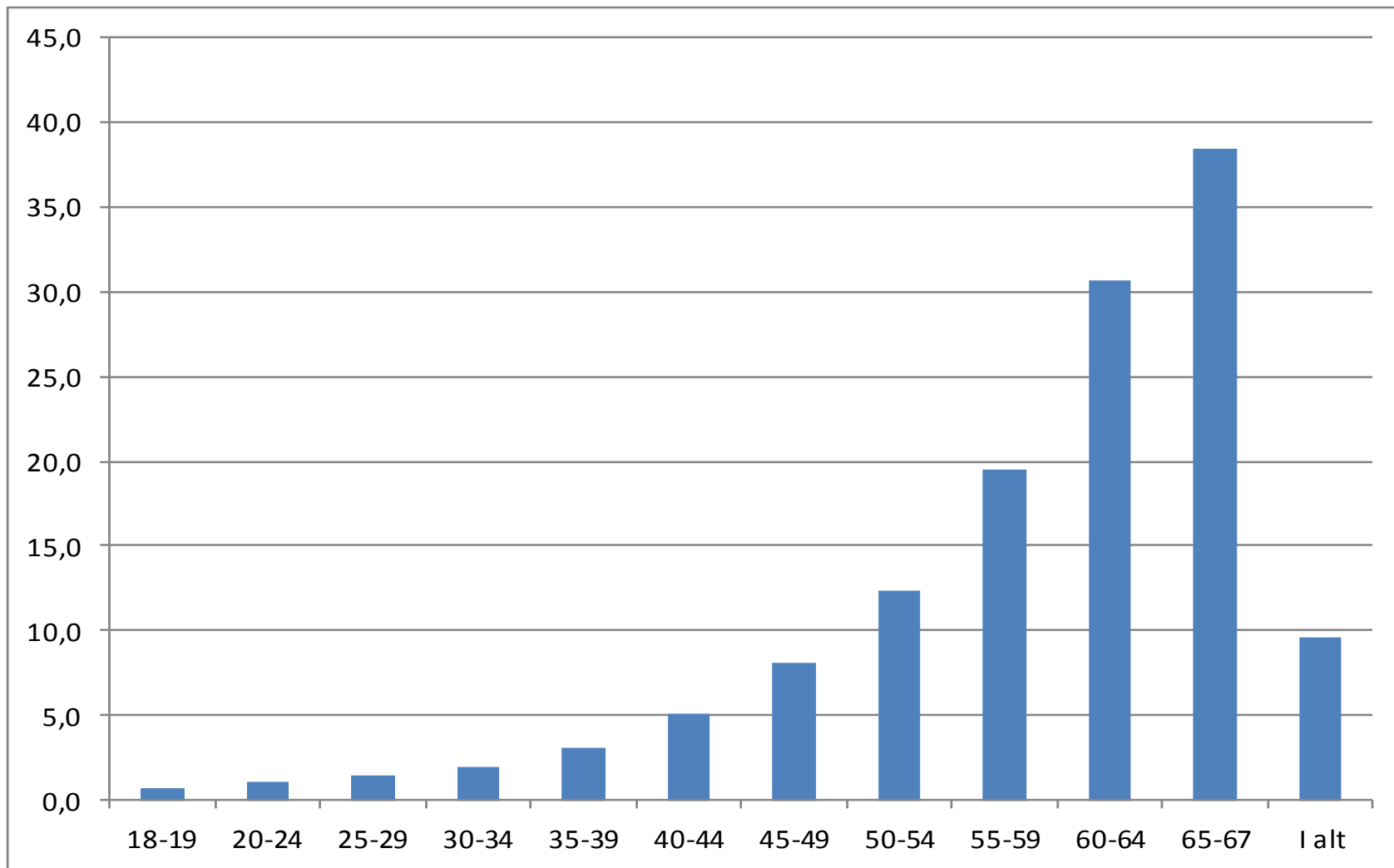
Litt om det demografiske bakteppet – årlig antall levendefødte 1920-2009 (SSB)

Demografiske faktorer bak den underliggende veksten i antall uføre siden 2001

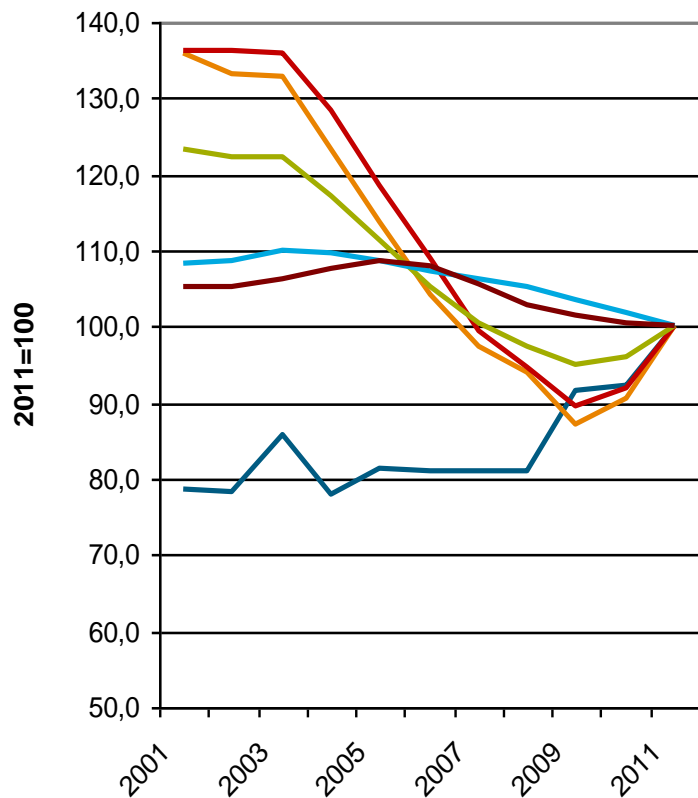
- **Sterk vekst i aldersgruppen 55-66 år i befolkningen**
 - økning i antall på nær 40 prosent fra 2001
- **Vekst også i aldersgruppen 18-24 år**
 - økning på nær 18 prosent fra 2001
- **Nedgang i antall i aldersgruppen 25-34 år**
- **Høy arbeidsinnvandring i aldersgruppen 18-44 år kompensere delvis for lave fødselstall i perioden mellom 1970 og 1990**
 - kohorten født i 1980 økte i antall med 10 000 personer eller 20 prosent fra 2001 til 2011

Uførepensjonister i prosent av befolkningen etter aldersgruppe. 31.12.2011

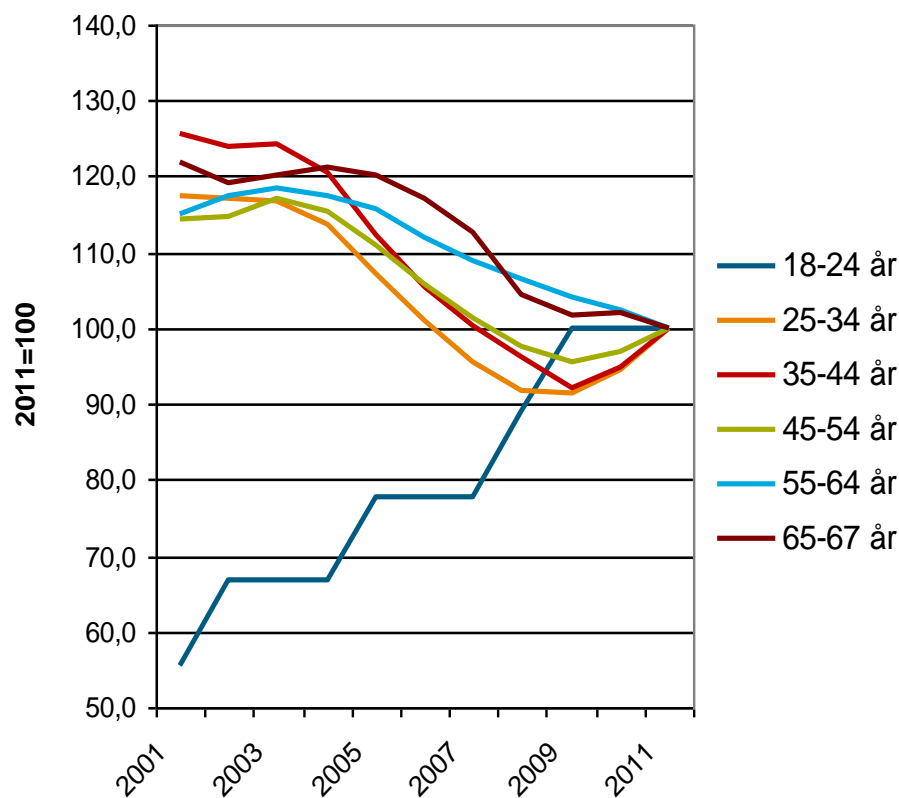

Uførepensjonister som andel av befolkningen etter alder og kjønn. 2011=100

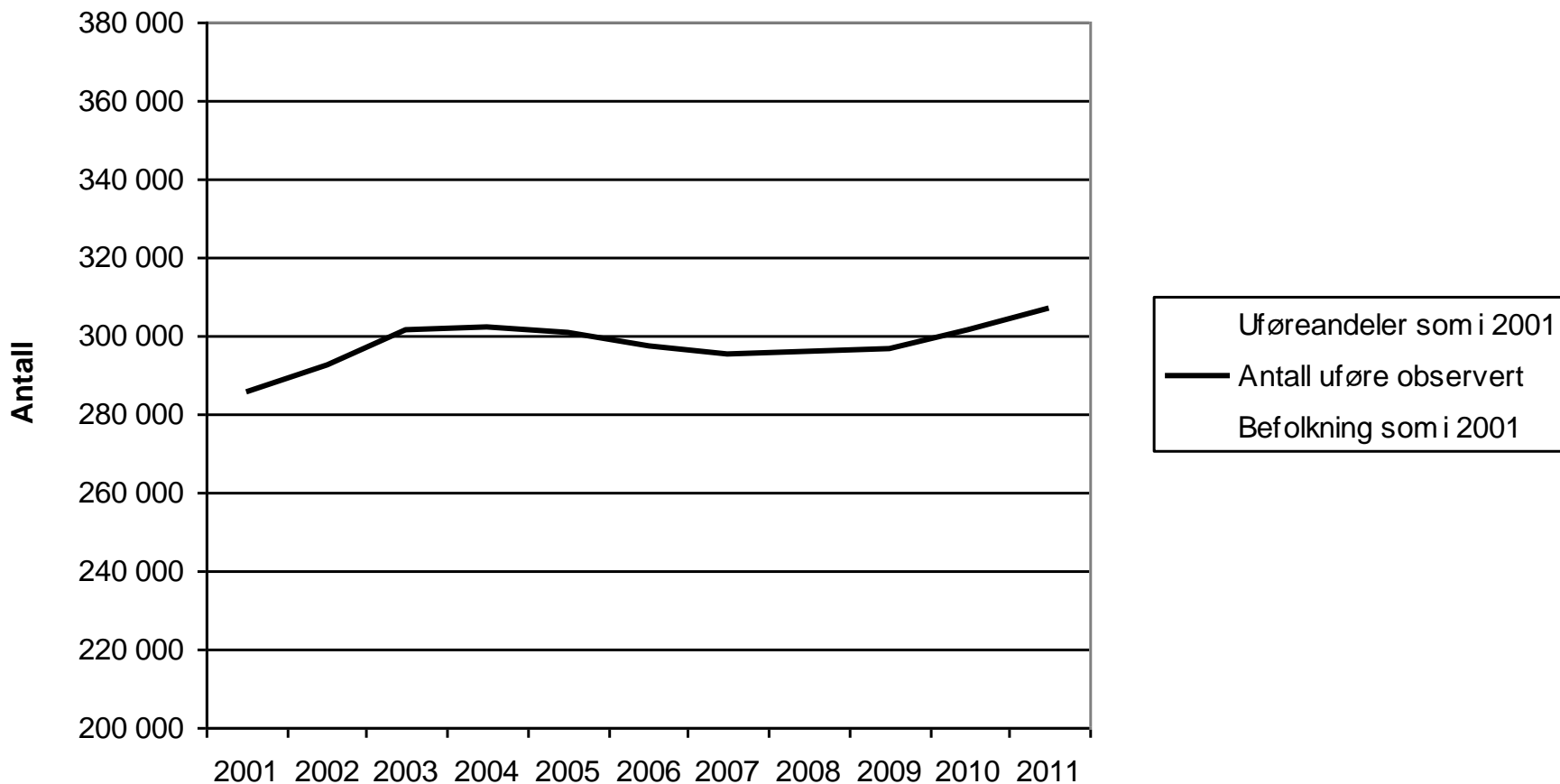
Kvinner

Menn

Hypotetiske utviklingsbaner

Faktorer bak den stabile andelen uførepensjonister i befolkningen siden 2009

- **Effekten av de demografiske bølgene**
 - større alderskull i de yngre aldersgruppene nå enn tidligere
 - små kull fra før 1945 har hittil blitt alderspensjonister – nå ser vi en utflating i veksten i aldersgruppen 55-66 år

- **Økende nettoinnvandring siden 2004**
 - har gitt spesielt høy befolkningsvekst de siste årene
 - de fleste innvandrerne er i alderen 16-44 år

- **Har innvandrerne rett til uførepensjon?**
 - når fyller de kravene til tre års botid?
 - har de rettigheter fra hjemlandet?
 - hva skjer ved yrkesskade?

Er det grunn til bekymring?

- Store demografiske endringer gjør at alderssammensetning i befolkningen i arbeidsdyktig alder er, og har i lengre tid vært, i kraftig endring.
- **Det siste tiåret har det også vært gjennomført reformer og regelendringer som har hatt stor betydning for tilgangen til uførepensjonsordningen**
 - Tidsbegrenset uførestønad
 - Regelendringer for rehabiliteringspenger og innføring av arbeidsavklaringspenger
- Strukturelle endringer i uførepensjonering i ulike aldersgrupper
 - Unge
 - Eldre

Tidsbegrenset uførestønad

- Innført 1.1.2004
- Innebar en deling av uførepensjonen i to – en varig pensjon og en tidsbegrenset stønad.
- Inkludert i arbeidsavklaringspenger fom 1.3.2010.
- Ordningen eksisterte i seks år og to måneder

Forhistorien

- **Foreslått av Sandmanutvalget (NOU 2000:27)**
 - men også i NOU 1977:14 og NOU 1990:17

- **Våren 2002: Ot.prp. nr. 102 (2001-2002)**
 - La fram grunnlaget for utforming av ordningen
 - inngangsvilkår som uførepensjon
 - men beregnes som rehabiliteringspenger/attføringspenger
 - og med forsørgertillegg som i disse ordningene
 - det skulle ikke gjøres endringer i tilstøtende ordninger
 - man anslo at rundt 40 prosent av nye uføre ville oppfylle kriteriene for tidsbegrenset uførestønad

- **Fra høringsrunden**
 - De fleste positive, men understreket behovet for oppfølging
 - Rikstrygdeverket negative – mente at det ville komplisere regelverket og at oppfølgingen bedre kunne ivaretas med økt adgang til rehabiliteringspenger

Regelverket på rehabiliteringspenger

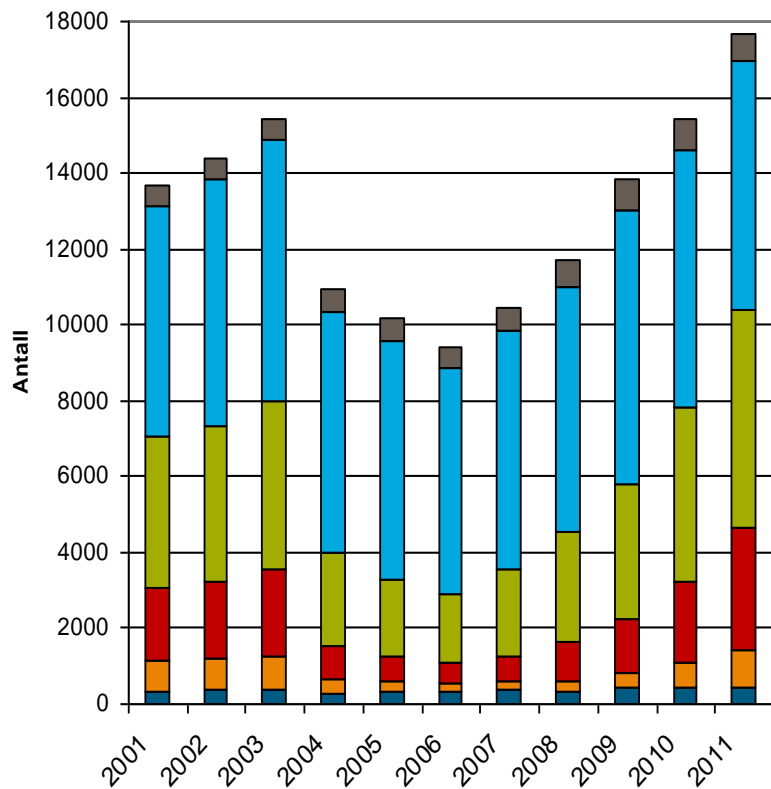
- **Innstramming i 1993 med effekt på varighet fra 1.7.1994**
 - presisering av sykdomsbegrepet
 - større krav til årsakssammenheng mellom sykdom og funksjonsnedsettelse
 - vurdering mot arbeidsevne i stedet for ervervsevne
 - innskjerping av krav til aktiv behandling med utsikt til bedring av arbeidsevnen
 - tidsbegrensning på ett år, med mulighet for unntak

- **Utvidet adgang 1.1.2001**
 - ”vedlikeholdsbehandling, egentrening og mestringstiltak” likestilt med aktiv behandling

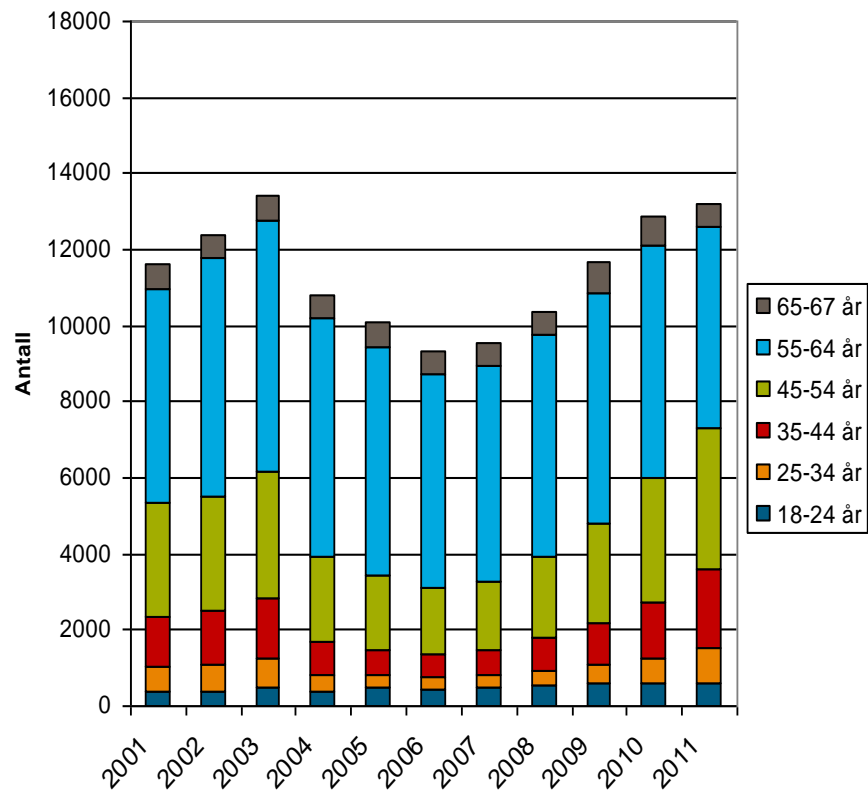
- **Ny innstramming 1.1.2004**
 - tid på alle unntaksbestemmelser unntatt én ble begrenset til ett år

Nye uførepensjonister etter alder og kjønn. 2001-2011

Kvinner

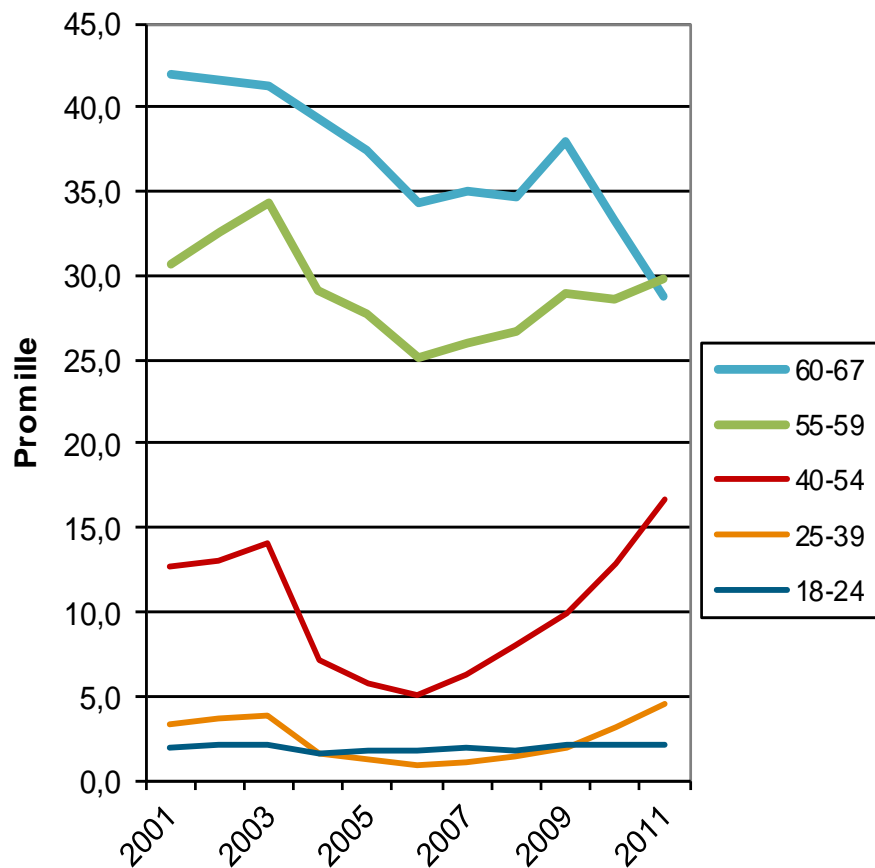

Menn

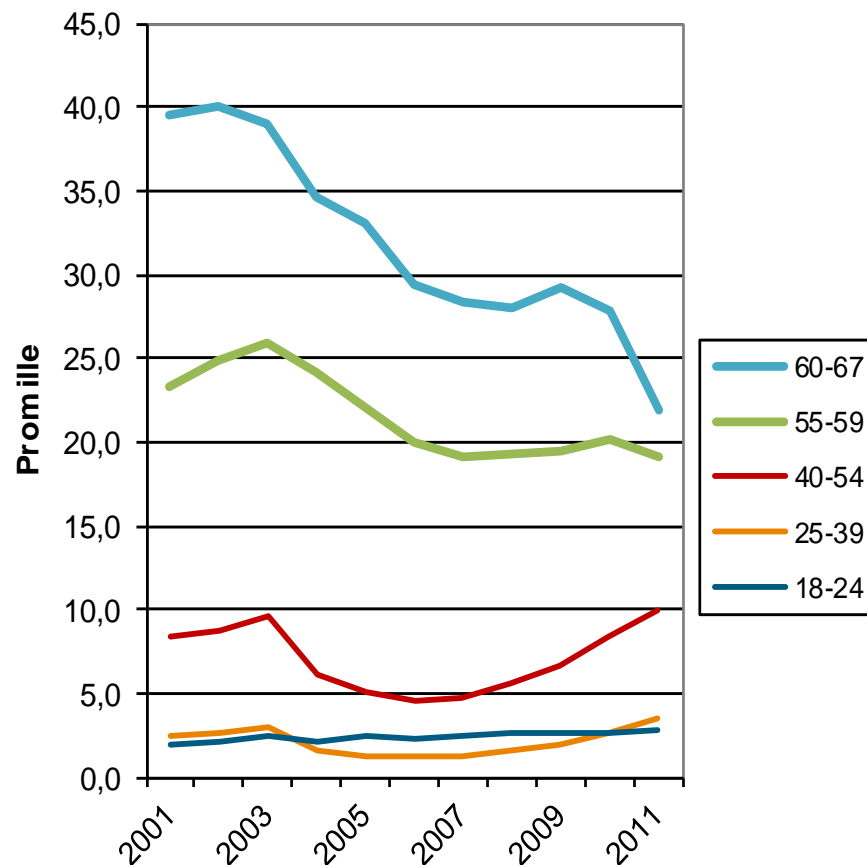

Årlig tilgang til uførepensjon etter alder. Per 1 000 i risikobefolkningen. 2001-2011

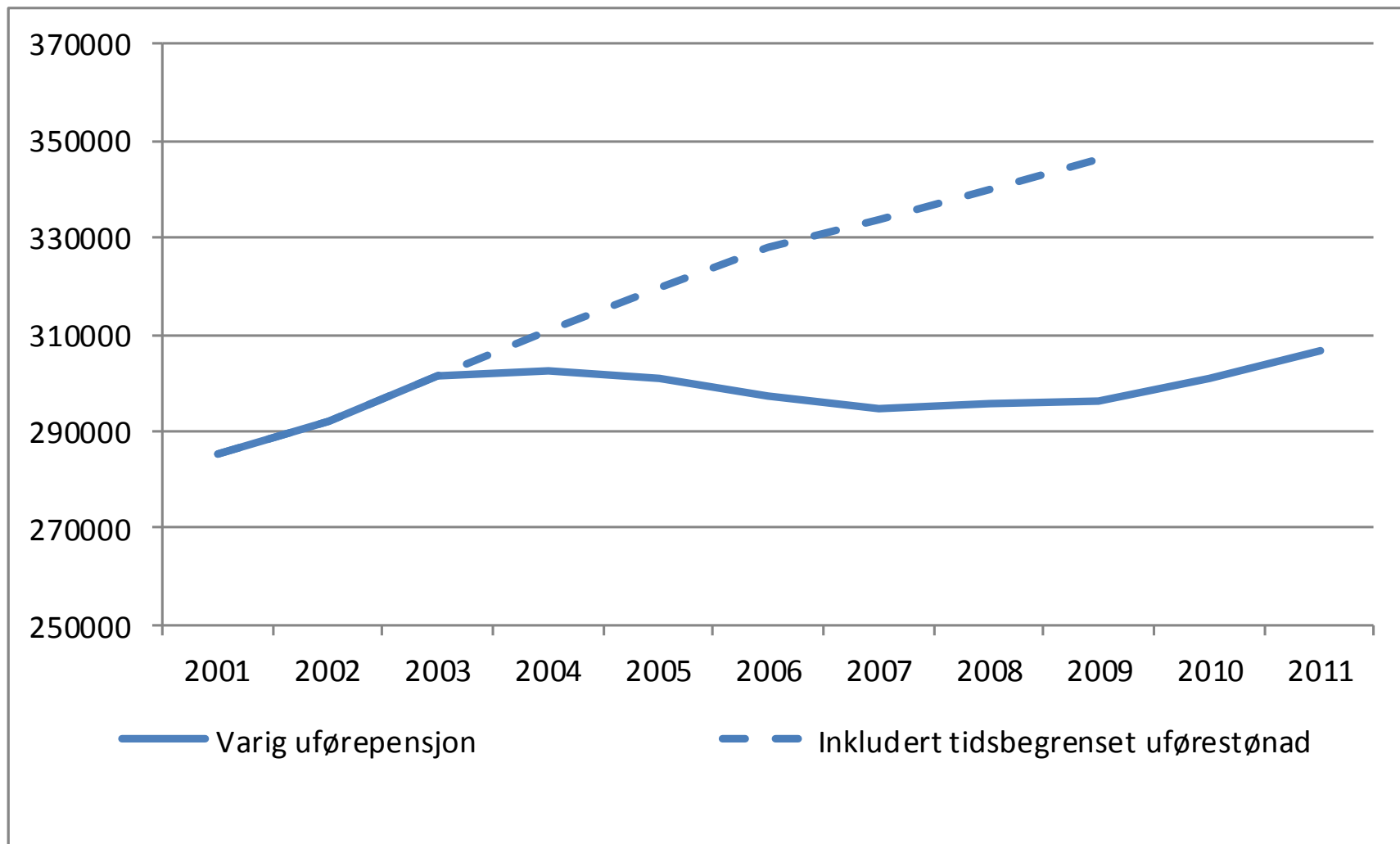
Kvinner

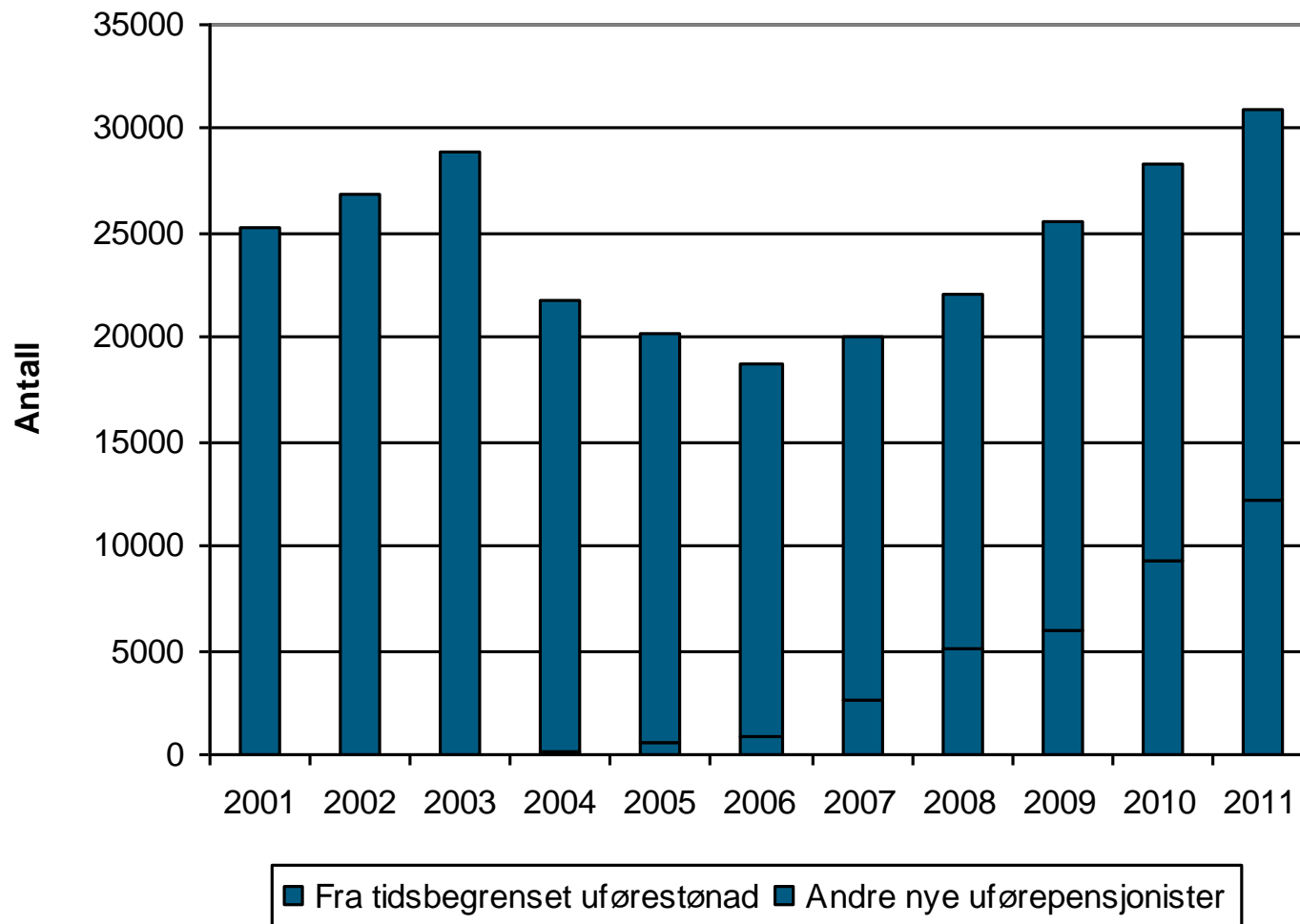
Menn

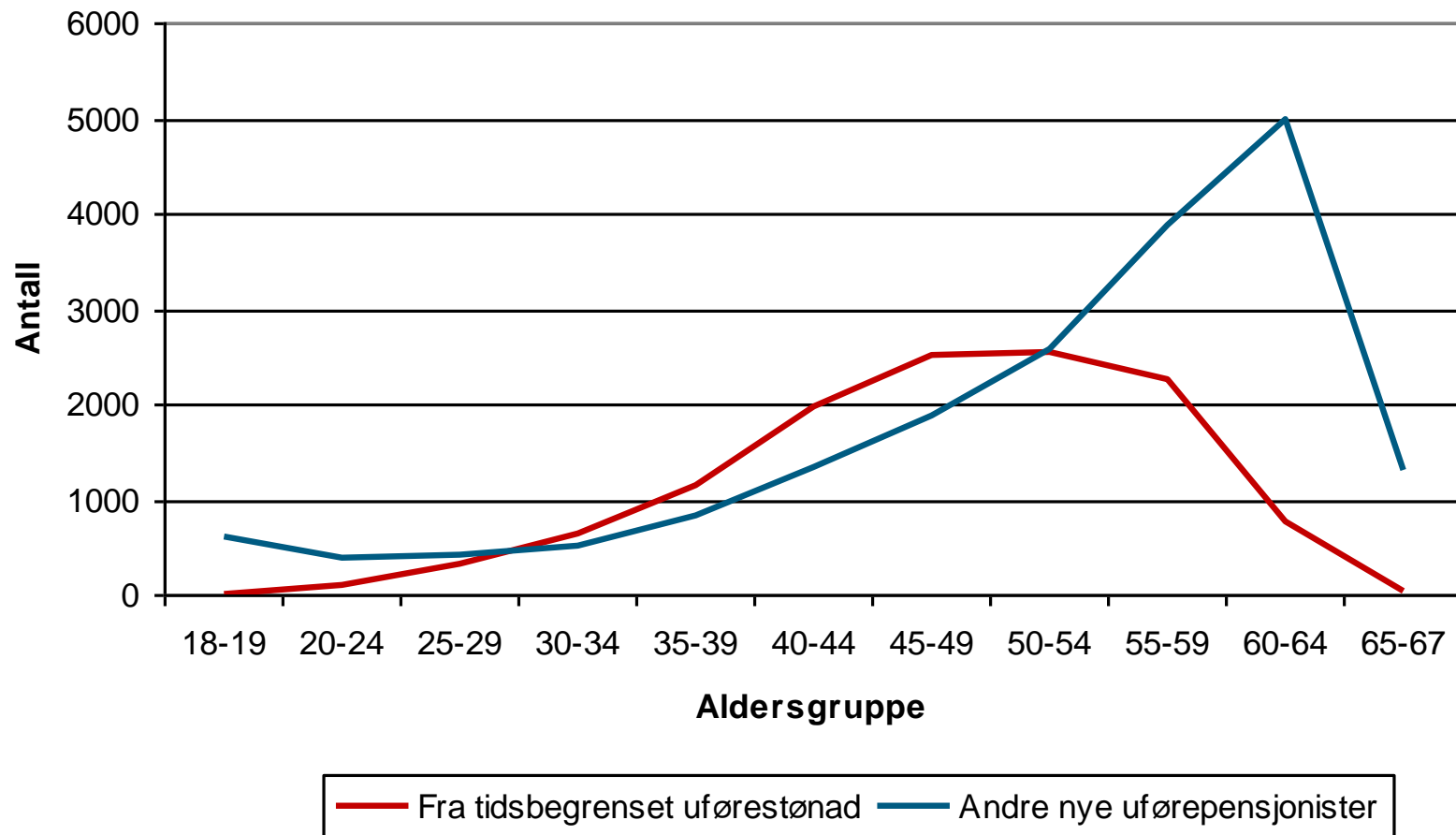
Utviklingen i antall med uføreytelser 2001-2011

Nye uførepensjonister 2001-2011. Med og uten tidligere vedtak om tidsbegrenset uførestønad

Nye uførepensjonister i 2011 etter alder. Med og uten vedtak om tidsbegrenset uførestønad

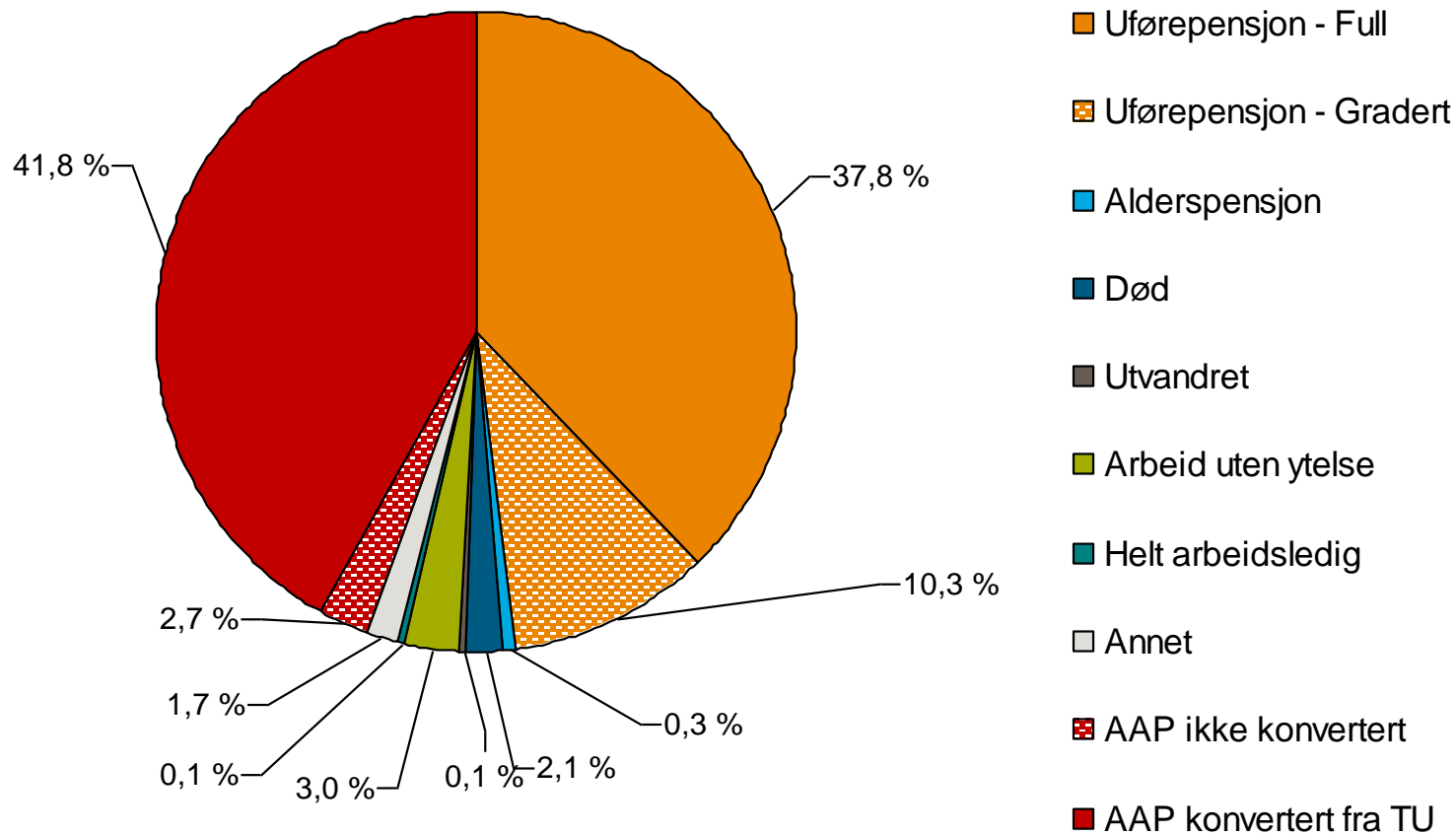
Mottakere av tidsbegrenset uførestønad – hva skjer med dem?

- Mange har fått varig uførepensjon
- Fra 1.3.2010 ble alle med løpende vedtak om tidsbegrenset uførestønad konvertert til arbeidsavklaringspenger
- Vedtakene skulle løpe med gunstige overgangsvilkår fram til sluttdato for vedtak eller senest 31.12.2012
- Nær 49 500 personer fikk vedtaket konvertert
- I alt hadde 72 500 personer fått et vedtak om tidsbegrenset uførestønad i perioden 1.1.2004 – 28.2.2010
- Vi har fulgt opp totalgruppen på to tidspunkter – 1.3.2010 og ved utgangen av 2011: Hvor er de da?

Tidsbegrenset uførestønad – hva skjedde?

	01.03.2010		31.12.2011	
	Antall	Prosent	Antall	Prosent
Konvertert fra tidsbegrenset uførestønad til arbeidsavklaringspenger	49 340	68,1	30 318	41,8
Avsluttet tidsbegrenset uførestønad/AAP før dato	23 151	31,9	42 173	58,2
-Uførepensjon – full	13 028	18,0	27 424	37,8
-Uførepensjon – gradert	4 312	5,9	7 476	10,3
- Arbeidsavklaringspenger ellers	1 772	2,4	1 936	2,7
-Alderspensjon	66	0,1	253	0,3
- Utvandret uten ytelse	51	0,1	88	0,1
-Død	937	1,3	1 549	2,1
- Arbeid uten ytelse	-	-	2 156	3,0
- Helt arbeidsledig	-	-	47	0,1
- Annet	2 985	4,1	1 244	1,7
Mottakere av tidsbegrenset uførestønad i alt	72 491	100,0	72 491	100,0

Personer med vedtak om tidsbegrenset uførestønnad 1.1.2004-28.2.2010. Ved utgangen av 2011

Videre utvikling

- **Antall eldre øker, men andelen eldre uførepensjonister går ned, og antall eldre uførepensjonister kan synke**
- **Vekst blant unge uføre – en liten andel av totalt antall, men viktig å få mere kunnskap om denne gruppen**
- **Fortsatt 32 000 personer med AAP og tidligere vedtak om tidsbegrenset uførestønad ved utgangen av 2011 – hvor stor andel av disse vil få en varig uførepensjon i løpet av de neste par årene?**
- **AAP – en ny, midlertidig stønad med et lengre tidsperspektiv enn bl. a. rehabiliteringspenger – hvordan ser bildet ut når denne reformen har fått virke en stund?**